SAKKI ry:n lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle 13.9.2023

Asia: HE 60/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta

ASIAN ESITTELY

Esityksessä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaisten nuorten kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasoa lasketaan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan laskukaavaa muutetaan. Jatkossa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahassa olisi vain yksi vähimmäismäärä, sekä vain yksi laskukaava vähimmäismäärän ylittäville kuntoutusrahoille. Muutoksilla tavoitellaan mm. 27 miljoonan euron säästöjä.

Kelan tilastojen mukaan nuorten ammatillisen kuntoutuksen yleisin kuntoutusmuoto on ammattikoulutus. Otamme lausunnossamme kantaa erityisesti nuorten ammatillista kuntoutusta koskeviin osioihin ja kuntoutusrahan laskemisen vaikutuksiin opiskeluun.

KOMMENTTIMME

Kiitämme mahdollisuudesta lausua Eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta.

Nuoren ammatillinen kuntoutus (kuntoutuslain 7 a §) lisättiin kuntoutuslakiin vuoden 2019 alussa. Esityksen mukaisesti kuntoutukseen liittyy nuoren opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksien tukeminen sekä edistäminen. Kuntoutusrahalla on pyritty tukemaan nuorten itsenäistymistä, yhteiskunnallista osallistumista sekä sosiaalista hyvinvointia. Nuorten kuntoutusrahan vähimmäismäärän tavallista korkeammalla tasolla on

pyritty kannustamaan heitä suorittamaan toisen asteen tutkinto työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumisen sijaan. Esityksessä kuvataan, että nuoren kuntoutusrahan taustalla ovat useimmiten mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt.

SAKKI ry näkee, että leikkauksilla vaikeutetaan heikossa asemassa olevien nuorten mahdollisuuksia kuntoutumiseen emmekä kannata esitystä. Esitys vaikuttaa negatiivisesti ammatillisessa kuntoutuksessa olevien opiskelijoiden:

a. toimeentuloon
b. hyvinvointiin
c. opiskeluun

Toimeentulo

Kuten esityksessäkin päätellään, kuntoutusrahan muutoksilla heikennetään nuorten taloudellista tilannetta. Tämä ei ole SAKKI ry:n näkökulmasta järkevä suunta - leikkauksilla päinvastoin lisätään kuntoutuksessa olevien nuorten taloudellisia paineita, joka voi lisätä riskiä siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle ja syrjäytyä. Esityksessäkin analysoidaan, että “Heikennykset rahaetuuden tasossa voivat vaikuttaa heikentävästi asiakkaan motivaatioon osallistua kuntoutukseen”.

On tärkeää huomioida, että monet ammatillisessa kuntoutuksessa olevat henkilöt eivät pysty tekemään töitä opintojen suorittamisen ohella ja turvaamaan siten toimeentuloaan. Merkittävä osa kuntoutusrahan saajista on myös vammaisia henkilöitä, joiden ei ole välttämättä edes mahdollisuutta työllistyä esimerkiksi työnantajista johtuen. Kuntoutusrahan leikkaukset osuvatkin ikävällä tavalla esimerkiksi vammaisten isoon vähemmistöön.

On myös nostettava esille, että iso osa ammatillisessa koulutuksessa olevista nuorista tulee sosioekonomisesti vaikeammasta taustasta. Vaikka kuntoutusrahan saaja asuisikin vielä vanhempiensa luona, arvioimme, että näiden huoltajien mahdollisuudet tukea esimerkiksi kuntoutuksessa olevaa vammaista lastaan voivat olla merkittävästi heikommat. SAKKI rohkaisee selvittämään muita keinoja vahvistaa kuntoutusrahan saajien välistä yhdenvertaisuutta.

Hyvinvointi

Nuorten hyvinvoinnin haasteet ovat lisääntyneet merkittävästi viime vuosina, mikä käy ilmi esimerkiksi Kouluterveyskyselyn tuloksista. Mikäli nuorten mielenterveyttä tukevaan toimintaan ja palveluihin ei resursoida lisää, on odotettavissa, että niiden nuorten määrä kasvaa entisestään, jotka hakeutuvat ammatillisen kuntoutuksen piiriin. Toimeentulolla on myös tutkitusti yhteys mielenterveyteen: Mielenterveysongelmista kärsivät enemmän henkilöt, joilla on taloudellisia vaikeuksia.

Opiskelu

Tässä kohdassa kerimme yhteen edellisten kohtien huomioita kytkien ne opiskeluun ammatillisissa oppilaitoksissa.

Toimeentulolla on selvä yhteys opintojen suorittamiseen. Esimerkiksi SAKKI ry:n Amisbarometri-tutkimuksesta käy ilmi, että kaikista kyselyyn vastanneista 17 % on maininnut, että heikko rahatilanne on haitannut opiskelua. On siis hyvin mahdollista, että kuntoutusrahalla opiskelevien edellytykset suorittaa tutkintoja heikentyvät entisestään, mikäli taloudellisen tuen määrää lasketaan.

SAKKI ry:ssa näemme, että riittävä toimeentulo on merkittävä hyvinvoinnin edellytys. Hyvinvointi puolestaan on oppimisen ja osaamisen kehittämisen pohja. Näemme, että kuntoutusrahan laskeminen voi vaikuttaa heikentävästi etuutta saavien ammatillisten opiskelijoiden opintojen suorittamiseen ja opintoihin kiinnittymiseen. Lisäksi taloudelliset haasteet voivat vaikuttaa opiskelijoiden mielenterveyteen ja käytökseen, joka voi heijastua oppilaitoksissa vaikkapa levottomuutena sekä toisaalta kuormituksena opiskeluhuollon palveluissa.

Nuorten kuntoutusrahan tavallista korkeammalla on myös pyritty nimenomaan motivoimaan opiskelijoita sitoutumaan kuntoutumiseen sekä tutkinnon suorittamiseen. On sanomattakin selvää, että kuntoutusrahan laskemisen myötä tämä kannustin poistuu ja opiskelijoiden riski tippua opintojen piiristä kokonaan kasvaa, jos opiskelijat kokevat taloudellisesti kannattavammaksi hakeutua työkyvyttömyyseläkkeelle toisen asteen tutkinnon suorittamisen sijaan.

Lisätietoja:

Patrik Tanner
SAKKI ry:n puheenjohtaja
044 7530 581
patrik.tanner@sakkiry.fi

Sara Siponmaa
SAKKI ry:n hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden asiantuntija
044-7450211
sara.siponmaa@sakkiry.fi